HARBIY TA`LIM FAKULTETLARI TALABALARINI KREATIV SIFATLARNI RIVOJLANTIRISHNING O‘ZIGA XOS XUSUSIYATLARI

Jalilov Nodirjon Azamatovich

Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti

Harbiy ta’lim fakulteti Uslubiy tayyorgarlik sikli o‘qituvchisi

Jalilovnodir2022@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur maqolada pedagogika sohasidagi OTM talabalarining ijodkorlikka bo‘lgan qobiliyati, ijodkorlik iste’dod darajasi, individning an’anaviylik yoki odat tusiga kirgan fikrlash sxemasidan uzoq bo‘lgan, prinsipial yangi g‘oyalarni yaratishga tayyorlikni xarakterlovchi, shuningdek, muammolarni o‘zgacha tarzda bartaraf etish, iqtidorning mustaqil faktori sifatida qabul qilingan kreativ qobiliyatlarini rivojlantirishga qaratilgan materiallar yoritilgan.

Kalit so‘zlar: Kriativlik, qobiliyat, ijodkorlik, iste’dod, individ, an’anaviy, prinsip, iqtidor, mustaqil faktor, raqobatbardosh, konvergent, divirgent.

Аннотация: В данной статье основное внимание уделяется развитию творческих способностей студентов ВО в области педагогики, уровню творческой одаренности, готовности к созданию принципиально новых идей, далеких от традиционной или привычной схемы мышления личности, а также решению задач особым образом, рассматриваемым как самостоятельный фактор таланта, освещаются материалы.

Ключевые слова: Творчество, достижение, творчество, талант, индивидуальность, первичный, принципиальный, талант, фактор, происхождение, конвергентный, дивергентный.

Annotation: This article focuses on the development of creative abilities of HE students in the field of pedagogy, the level of creative talent, readiness to create fundamentally new ideas that are far from the traditional or habitual scheme of thinking of the individual, as well as solving problems in a special way, considered as an independent factor of talent, highlights the materials.

Key words: Creativity, achievement, creativity, talent, individuality, primary, principled, talent, factor, origin, convergent, divirgent.

Mamlakatimizda so‘nggi yillarda kadrlar tayyorlashning sifat darajasini oshirish, xalqaro standartlar asosida oliy malakali mutaxassislar tayyorlash uchun zarur shart-sharoitlarni yaratish, harbiy ta’lim fakultetlari talabalarining kreativ sifatlarini rivojlantirishda jahonning yetakchi oliy ta’lim muassasalari bilan yaqin hamkorlik aloqalari o‘rnatish, o‘quv jarayoniga xalqaro ta’lim standartlariga asoslangan ilg‘or pedagogik texnologiyalar, o‘quv dasturlari va o‘quv-uslubiy materiallarini keng joriy qilishning me’yoriy asoslari yaratilmoqda. “Oliy ta’lim bilan qamrov darajasini oshirish, xalqaro standartlar asosida yuqori malakali, kreativ va tizimli fikrlaydigan, mustaqil qaror qabul qila oladigan kadrlar tayyorlash, ularning intellektual

qobiliyatlarini namoyon etishi va ma’naviy barkamol shaxs sifatida shakllanishi uchun zarur shart-sharoit yaratish”[1]. Natijada, harbiy ta’lim fakultetlari talabalarining kreativ sifatlarini rivojlantirishning pedagogik-psixologik imkoniyatlari yanada kengayadi.

Tadqiqot jarayonining muhim tushunchasiga bunday yondashuv asl mazmun-mohiyatga nisbatan o‘z pozitsiyamizni ishlab chiqishga imkon berdi, bu bir necha asosiy yo‘nalishni o‘z ichiga oladi: chaqiriqqacha harbiy ta’lim muassasalari pedagogik muhiti uchun sharoit yaratish, bo‘lajak o‘qituvchilarning barcha o‘quv va xizmat faoliyatida ijodiy faollikka ko‘maklashish; muammoli va evristik usullarga o‘quv mashg‘ulotlarini o‘tkazish usullarini ishlab chiqarish va o‘quv jarayoniga joriy etish; bo‘lajak o‘qituvchilarda ong va mustaqillikni tarbiyalash. Demak, harbiy ta’limning asosiy masalalaridan biri bunday mashg‘ulotlarni tashkil etish bo‘lib, u har bir bo‘lajak o‘qituvchi individual imkoniyatlari, qobiliyatlarini to‘la rivojlanishi va uning kelajakda har tomonlama rivojlanishini ta’minlaydi.

Jumladan, L.A. Zatsepilovaning rivojlanish konsepsiyasida ba’zi mualliflar o‘z-o‘zini harakatga keltiradilar, shaxsning individualligini o‘zgartiradilar, uning psixikasini shakllantirish jarayonida umumlashtirilgan tajribaga ega bo‘ladilar: shaxsni shakllantirish jarayoni, uning harbiylashuvi va tarbiyasi natijasida shaxsning harbiy sifatlarining rivojlanishi deb hisoblashadi; shaxsning shaxsiy yo‘li davomida mavjud bo‘lishining asosiy usuli sifatida. Boshqa bir yondashuv o‘qitish usullarini takomillashtirishni, avvalombor, bo‘lajak o‘qituvchilarning tafakkurini rivojlantirishning asosiy usuli aqliy faoliyat metodlarini o‘rgatish hisoblanadi [4]. V.V.Davidov rivojlanishni o‘rganishga yondashish va tashkil etishda eng muhim narsa tinglovchilar faoliyatining tabiati ekanligini bayon qiladi [5].

Bo‘lajak chaqiriqqacha harbiy ta’lim o‘qituvchilarining haqiqiy rivojlanishi uchun o‘qitish mazmuni nafaqat an’anaviy ta’lim tizimida odatdagidek bilim va ko‘nikmalar, balki ijodiy faoliyat tajribasi, dunyoga hissiy va qadriyat munosabati tajribasi ham bo‘lishi kerak. Bundan tashqari, ushbu tarkibni bo‘lajak o‘qituvchilar tomonidan o‘zlashtirilishini ta’minlash yo‘llari muammosin aniqlash va ilmiy asoslash kerak. Zamonaviy o‘qitish tizimi bilim olishda faol mavqega ega bo‘lgan va dars jarayonida ishtirok etadigan o‘qitish usullaridan foydalanishni hamda uni amalda qo‘llay olishni o‘z ichiga oladi, shu bilan o‘quv tizimini ijodiy fikrlashni va mustaqil ravishda qaror qabul qilish kreativ sifatlarni rivojlantirishni o‘z ichiga oladi. Ta’lim berishda kreativ shaxsni shakllantirishga intilib, bo‘lajak chaqiriqqacha harbiy ta’lim o‘qituvchilarining kreativ fikrlash uslubining barqaror tarkibiy qismlarini tashkil etuvchi intellektual va psixologik rivojlanish tizimi bo‘lgan kreativ pedagogika darajasiga erishdilar.

Shuningdek, M.M.Zinovkinaning fikriga ko‘ra “birinchi variantga asosan tushuntirish va tasviriy o‘qitish usullari, namunaviy mashqlar, dasturga asoslangan mashg‘ulotlar, aqliy harakatlarni bosqichma-bosqich rivojlantirish qo‘llanilsa, ikkinchi variantda muammoli o‘rganish, kasbiy vaziyatlarni hal qilish, tinglovchilarning mustaqil qidiruv faoliyati qo‘llaniladi. Ikkala variant ham ta’lim jarayonida bir xil qo‘llanilishiga qaramay, tadqiqotimiz maqsadiga muvofiq, o‘zaro aloqaning ikkinchi variantining usullaridan foydalanishga intildik. Kreativ pedagogika vakillarining qarashlarida ijodning reproduktiv bilim bilan aloqasi noaniq deb e’tirof etiladi. Ko‘pgina o‘qituvchilar ijodiy yoki evristik faoliyatni har doim reproduktiv faoliyatning eng past darajasidan oldingi guruhlardan biri sifatida talqin qilishadi. O‘quv jarayonini tashkil etishda bo‘lajak o‘qituvchilarning bilimlari qidiruv faoliyati sxemasida dominant deb tan olingan [6].

Shunday qilib, ko‘plab manbalarda kreativ pedagogika turli pozitsiyalardan tadqiq e’tiladi: o‘quv ma’lumotlari bilan ishlashning eng samarali usullarini takomillashtirish; muammolarni hal qilishda intellektual vaziyatlarni algoritmlashtirish orqali yangi tizimga

aylanish uchun turli yechimlarni izlash samaradorligini oshirishga imkoniyat yaratiladi, samarasiz izlanishlar va xatolarga vaqt sarflashni deyarli butunlay yo‘q qiladi; o‘rganish motivatsiyasini oshirish; o‘rganish sizga yangi tizimga o‘tish imkonini beradi, oliy ta’limning motivatsiyasini sezilarli darajada o‘zgartirish, o‘tilayotgan o‘quv fanlarning dastlabki bosqichlarida harbiy fanlarning o‘ziga xos texnik tizimlarini loyihalash bilan bog‘liqligini aniqlash; kasbiy ishda kreativ sifatlardan foydalanish orqali tashkiliy va boshqaruv muammolarga yechim topishga imkon beradi.

Shu bilan birga, professor-o‘qituvchilarning kreativ salohiyati professional muammolarni nostandart tarzda idrok etish va hal qilish, eng maqbul vositalardan foydalangan holda, atrof-muhit bilan muvaffaqiyatli aloqada bo‘lish, ayniqsa, nostandart vaziyatlarda, ijtimoiy ahamiyat, yangiliy yaratish qobiliyatida, ta’limni tashkil etishga noa’anaviy yondashishda har qanday kasbiy muammolarni ijodiy hal qilish, tinglovchilar, hamkasblar, tinglovchilarning ota-onalari bilan o‘zaro aloqada bo‘lish qobiliyati, tarbiyalanuvchilarning ijodkorligini rivojlantirish qobiliyatida ular uchun hayot normasiga aylanadigan hatti-harakatlarda aks etadi [7].

Mashg‘ulot rahbarining kreativlikka asoslangan faoliyati ta’lim jarayonini o‘zgartiruvchi omili sifatida namoyon bo‘ladi, ta’lim mazmunini insonparvarlashtirish imkoniyatlarining kengayishi, o‘quv materiallari mazmunining uzluksiz tarzda o‘zgarishi, o‘quv predmetlari tarkibining yangilanishi, mashg‘ulot rahbaridan o‘quv jarayoniga ijodiy yondashgan holda o‘qitishning yangi metodlari va texnologiyalarini izlab topish va ijodiy yondashgan holda qo‘llashni talab qiladi. Bunday vaziyatda mashg‘ulot o‘tkazishga tayyorgarlik ko‘rish muhitida pedagogik bilimlar va ijodkorlik ko‘nikmalarining ahamiyati ortib boradi, ta’lim oluvchilarning o‘zlashtirish darajalariga nisbatan mashg‘ulot rahbarining munosabati o‘zgarmokda. Bu sohada ham harbiy pedagogik yangiliklarni qo‘llash jadallashmoqda. Bunday sharoitla mashg‘ulot rahbari harbiy pedagogik faoliyatning yangi usullari va yo‘llarini ijodiy tarzda qo‘llashga kirishmoqda.

Demak, kreativ sifatlarning mohiyatida barcha mutaxassislarning individual qobiliyatlari, tabiiy va ijtimoiy holatlar yaxlit holda namoyon bo‘ladi. Bo‘lajak chaqiriqqacha harbiy ta’lim o‘qituvchilarining kreativ sifatlarga ega bo‘lishi uchun kasbiy faoliyatida quyidagilarga e’tiborni qaratishi zarur: kasbiy faoliyatga ijodiy yondashish; yangi-yangi g‘oyalarni yaratishda faollik ko‘rsatish; ilg‘or pedagogik yutuq va tajribalarni mustaqil o‘rganish; kompetensiyalarga mos ravishda darslarni tashkil etish; o‘zidan kasbiy tajribasi yuqori bo‘lgan hamkasblari bilan hamkorlikda faoliyat yuritish; fan, ilmiy-ijodiy to‘garak mashg‘ulotlarida o‘quvchilar bilan ishlash; dars jarayonida yangi zamonaviy metodlardan, innovatsion texnologiyalardan keng foydalanish asosli [3].

Tadqiqot ta’lim metodlarining ijobiy yoki salbiy natija berishi bo‘lajak chaqiriqqacha harbiy ta’lim o‘qituvchilarining kasbiy tayyorligiga bog‘liq bo‘lishi hamda mashg‘ulot rahbarining kasbiy mahorat bilan birga: soha va fanni juda mukammal egallaganligi; o‘z bilimlarini tengdoshlariga o‘qtira olishi; o‘quv faoliyati jarayonini samarali tashkil eta olishi; bo‘lajak o‘qituvchilarni boholash mezonlari orqali odilona baholay olishi; bo‘lajak chaqiriqqacha harbiy ta’lim o‘qituvchilarining imkoniyatlarini anglagan holda uni to‘g‘ri yo‘naltira olishi.

Harbiy ta’lim fakultetlari talabalari har doim ham kreativ shaxs sifatida harakat qila olmaydilar, O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2017 yil 9 oktabr, 809-son “O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim muassasalarining harbiy tayyorgarlik o‘quv bo‘linmalari to‘g‘risidagi nizomni tasdiqlash to‘g‘risida”gi qarori rezervdagi va zahiradagi ofitserlarni

tayyorlaydigan harbiy tayyorgarlik o‘quv bo‘linmalari o‘z maqomiga ko‘ra, O‘zbekiston Respublikasi Mudofaa vazirligi oliy harbiy ta’lim muassasalariga tenglashtiriladi[2] deb ta’kidlanganligi talabalarning umumharbiy nizomlar asosida komandir va boshliqlar tomonidan berilgan buyruqlar so‘zsiz bajarilishi kerakligini, buyruqlar bajarilmagan holatlarda esa ularga nisbatan intizomiy ta’sir choralari yoki jinoiy javobgarlikka tortish holatlari ham qo‘llanishi mumkin. Talabalarga kreativlik kelajakda pedagog sifatida faoliyat olib borganda pedagogik-psixologik jarayonlarni tashkil etish va mazmunni boyitishda, shuningdek, motoo‘qchi guruh komandiri sifatidagi faoliyat olib borishida jangovor vazifalarni bajarish vaqtida tez va to‘g‘ri nostandart qarorlar qabul qilishda divergent fikrlash ko‘nikmalarini shakllantirishda muhim ahamiyatga ega bo‘ladi.

FOYDALANGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 8-oktabrdagi PF-5847-son “O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to‘g‘risida” gi farmoni. T.; 2019-yil.

2. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2017-yil 9-oktabrdagi 809-son “O‘zbekiston Respublikasi oliy ta’lim muassasalarining harbiy tayyorgarlik o‘quv bo‘linmalari to‘g‘risida” gi qarori. T.; 2017-yil.

3. Mansurova M.X. “Ta’lim-tarbiya jarayonida zamonaviy pedagogik texnologilar va o‘qituvchi kreativligining ahamiyati” “Science and education” scientific journal”. https://www.iiste.org/.

4. Зацепилова Л.А. “Развитие креативности курсантов при изучении гуманитарных диссиплин в высшем военно-учебном заведении”. Дис. Кан пед наук. Улянск. 2011. 27. с.

5. Давыдов В. В. Проблемы развивающего обучения. М.: 2004. 282.с

6. Зиновкина М.М. Креативная технология образования. https://opac.mpei.ru/OpacUnicode/app/webroot/index.php?url=/notices/index/IdNotice:35021/Source:default.

7. Арипджанова А.Р. Развития креативного потенциала педагоговвысших образовательных учреждений в условиях информатизатсии образования. дис. ... док фил (ПҳД) педаг наук. 2017. 15 с.